

Sprawozdanie

komisy prawniczej o sprawozdaniu Wydziału krajowego z dnia 31. stycznia 1895 w przedmiocie utworzenia w Jarosławiu nowego c. k. Sądu obwodowego.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą z dnia 5. lutego 1894. polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu aby petycę Wydziału powiatowego Jarosławskiego i Magistratu miasta Jarosławia o utworzeniu tamże c. k. Sądu obwodowego wszechstronnie zbadał, opinii odnośnych władz rządowych i autonomicznych zasiągnął i wnioski swe o ile to być może przedłożył na najbliższej sesji sejmowej.

Wydział krajowy z uznania godną gorliwością zajął się tą sprawą, przedłożył nam w tej mierze wyczerpujący operat i oświadczył się za utworzeniem rzeczzonego Sądu obwodowego.

Wynik badań jest następuny:

Za petycą Wydziału powiatowego i gminy miasta Jarosławia oświadczyły się reprezentacje powiatowe w Jarosławiu i Cieszanowie, tudzież rady gminne w Jarosławiu, Cieszanowie, Pruchniku, Sieniawie i Radymnie, t. j. rady gminne tych miejscowości, w których znajdują się c. k. sądy powiatowe; zaś przeciw tym petycom oświadczyły się: reprezentacja powiatowa w Łańcucie, tudzież rady gminne w Łańcucie, Przeworsku, Leżajsku i Lubaczowie, a to z przyczyny, że interesa tak powiatu jak i mieszkańców tych miejscowości są ściśle złączone od niepamiętnych czasów z zachodnią częścią kraju, zaznaczamy atoli, że w tej sprawie Wydział powiatowy w Łańcucie był odmiennego zdania i na dniu 22. stycznia 1894 wniósł petycę do Wysokiego Sejmu, w której oznajmia, iż zgadzając się z treścią i dążnością petycyi Wydziału powiatowego w Jarosławiu o utworzenie w Jarosławiu, sądu obwodowego uważa dla ludności powiatu łańcuckiego za bardzo korzystne, ażeby powiat łańcucki przydzielony został do kreować się mającego sądu obwodowego w Jarosławiu.

Niezależnie od wniesionych do Wysokiego Sejmu petycyi przeprowadził c. k. wyższy Sąd krajowy we Lwowie na polecenie c. k. Ministerstwa sprawiedliwości z 12. września 1894 L. 18.106 wskutek uzyskanej przez reprezentację miasta Jarosławia Najwyższej sygnatury dla swej prośby o utworzenie Trybunału I instancji w Jarosławiu wyczerpujące dochodzenie i przedłożył na dniu 27. stycznia b. r. cały operat Wydziałowi krajowemu stosownie do tutejszej odezwy z d. 4. września 1894. L. 46.390 celem wyjednania uchwały Wysokiego Sejmu po myśli ustawy z 26. kwietnia 1873. Nr. 62. Dz. p. p.

Z przedłożonych aktów przekonujemy się, że wszystkie prawie sądy powiatowe z trzech powiatów politycznych mających wchodzić w skład przyszłego sądu obwodowego w Jarosławiu mianowicie sądy powiatowe w Lubaczowie i Cieszanowie należące do Starostwa cieszanowskiego a do sądu krajowego we Lwowie, dalej sądy powiatowe w Sieniawie, Jarosławiu, Radymnie i Pruchniku, należące do powiatu politycznego Jarosławskiego, a do sądu obwodowego w Przemysłu, wreszcie sąd powiatowy w Łańcucie należący do okręgu sądu obwodowego w Rzeszowie a do powiatu Łańcuckiego oświadczyły się, z uwagi na interesa ludności owych powiatów za przydzieleniem ich do okręgu przyszłego sądu obwodowego w Jarosławiu; naczelnik sądu powiatowego w Przeworsku wstrzymał się z wypowiedzeniem w tym względzie swego zdania a tylko naczelnictwo sądu powiatowego w Leżajsku wystąpiło ze względu na stosunki ekonomiczne ludności i położenie terytoryalne przeciw przydzieleniu okręgu tegoż sądu do przyszłego sądu obwodowego w Jarosławiu, wychodząc z tego założenia, iż powiat łańcucki jest wprawdzie położony prawie w jednakowej odległości od Rzeszowa i Jarosławia, jednakowoż od tegoż ostatniego odgranicza go San, który kilkanaście razy na rok i to nieraz przez kilka dni stanowi zupełną przerwę w komunikacji z Jarosławiem, oraz że nie Jarosław ale Rzeszów jest dla ludności tamtejszej miejscem zbytu jej produktów; wyjątek pod tym względem stanowią wedle zdania sądu gminy do tegoż sądu należące a po za Sanem położone mianowicie Jastrzębiec, Brzyńska wola, Kuryłówka, Ożamec, Tarnowiec, Dornbach i Rzechów, dla których przeciwnie z tych samych powodów należenie do okręgu c. k. sądu obwodowego w Rzeszowie jest niekorzystne. Naczelnictwo tegoż sądu przypuszcza zarazem, że na wypadek wcielenia powiatu leżajskiego do okręgu nowo utworzyć się mającego sądu obwodowego w Jarosławiu byłby zapewne powiat ten wydzielony również i ze starostwa w Łańcucie i przydzielony prawdopodobnie do starostwa i rady powiatowej w Jarosławiu, a w takim razie niektóre gminy powiatu leżajskiego byłyby od tych władz przeszło o mil 8 oddalone, przypuszczenie to atoli jest mylne, gdyż ze zmianą okręgów sądów obwodowych nie nastąpiłaby zmiana granic powiatów politycznych.

Prezdyum sądu obwodowego w Przemysłu, które całe dochodzenie w tej sprawie przeprowadzało, stwierdza aktualność wszystkich motywów naprowadzonych w petycyach Wydziału powiatowego i gminy miasta Jarosławia wniesionych do Wysokiego Sejmu i oświadcza się jak najkategoryczniej za utworzeniem sądu obwodowego w Jarosławiu dla sądów powiatowych leżących w okręgu powiatów politycznych Cieszanów, Łańcut i Jarosław. Za tem oświadcza się również c. k. Starostwo w Jarosławiu przytaczając następujące powody na poparcie swego zdania:

Jarosław należy od dawna do najbardziej handlowych miast Galicyi, a zawdzięcza to swemu położeniu i licznym środkom komunikacyjnym, które utrzymanie ciągłej styczności tak z sąsiednimi miastami i miasteczkami jak z zagranicznymi o każdej porze roku umożliwiają. Okolice sądów powiatowych Przeworsk, Łańcut i Leżajsk oprócz stacyi olejowych w Przeworsku i Łańcucie łączą z Jarosławiem gościńce państwowe tak, zwany „Krakowski“ i droga wybudowana staraniem Skarbu państwa z Jarosławia na Gorzyce do Leżajska. Przez okręg sądu powiatowego w Pruchniku, prowadzi droga powiatowa Jarosław-Dynów i droga powiatowa Jarosław-Zarzyce do Kańczugi. Okręg sądu powiatowego w Sieniawie łączy z Jarosławiem droga powiatowa Jarosław-Sieniawa i pomieniona powyżej droga państwowa Jarosław-Gorzyce. Okolica sądu powiatowego w Radymnie posiada nader dobrą linię komunikacyjną z Jarosławiem w gościńcu państwowym tak zwanym krakowskim.

Okręgi zaś sądów powiatowych Lubaczów i Cieszanów mają nader ułatwioną komunikację z Jarosławiem zapomocą kolei Jarosław Sokal — której cztery stacje w obrębie pomienionych sądów się znajdują, a nadto prowadzi z Jarosławia w rzeczne okolice droga krajowa Jarosław-Oleszyce-Cieszanów do Bełża.

Wobec tak ułatwionej komunikacji ludność rzeczonych okręgów sądowych korzysta zawsze z targów jarosławskich, zwłaszcza, że w obec istniejących w Jarosławiu rozlicznych handli hur-

townych i składów zboża oraz materiałów tartych, płody surowe w Jarosławiu zawsze korzystnie sprzedane być mogą, a ztąd za granicę drogą lądową, lub drogą wodną bez przerwy są wysyłane. W Jarosławiu mają siedzibę władze wojskowe i zarządy magazynów prowiantowych, które obecnie produkta rolnicze w mniejszych ilościach do 100 kilo wagi skupują a wreszcie komendy uzupełniające oddziałów wojska, które w powyższych trzech powiatach się rekrutują. Jarosław jest główną stacją kolei państwowej Lwów-Kraków i kolei Jarosław-Sokal, oraz powiatowej c. k. Dyrekcyi skarbu, do okręgu której wcielone zostały powiaty polityczne Cieszanów: Łańcut i Jarosław. Zdaniem Starostwa nie ulega przeto żadnej wątpliwości, że utworzenie w Jarosławiu Sądu obwodowego dla powiatów politycznych Jarosław-Łańcut i Cieszanów jest ze względu na dobro ludności tych powiatów nader wskazane; będzie ono dla tych okolic znacznem dobrodziejstwem i uwolni mieszkańców rzeczonych okręgów od trudów i kosztów odbywania podróży do miast, z którymi w żadnych stosunkach handlowych i urzędowych zresztą niepozostają.

Wreszcie c. k. wyższy Sąd krajowy we Lwowie, przedkładając odezwą z 23. stycznia b. r. L. 1.104 operat przeprowadzonego przez Prezydium c. k. Sądu obwodowego w Przemyśle dochodzenia, oznajmia, iż opierając się na dołączonych wyczerpujących, stan rzeczy wszechstronnie wyświecających sprawozdaniach Prezydium Sądu obwodowego w Przemyśle i z powodów tamże naprowadzonych podziela w zupełności zapatrywanie, które w tych sprawozdaniach znalazło wyraz, iż ze względu na objawione życzenie przeważnej większości interesowanych w sprawie tej władz autonomicznych i rządowych, na dogodności wzrastające z tąd dla przeważnej części ludności do przyszłego trybunału jarosławskiego należeć mającej, jak niemniej na odczuwaną od lat potrzebę pomnożenia w Galicyi wschodniej Trybunałów I. instancyi, które wobec będących w toku prac legislacyjnych około zaprowadzenia nowego postępowania w sprawach cywilnych stanie się jeszcze bardziej naglącą, uznaje utworzenie Trybunału I. instancyi w Jarosławiu o składzie, jak go Prezydium Sądu obwodowego w Przemyśle zestawia, dla prawidłowego wymiaru sprawiedliwości jako wskazane i pożądane.

Takie jest zapatrywanie władz rządowych i autonomicznych na potrzebę utworzenia w Jarosławiu nowego Sądu obwodowego; wskazaną by była w tej mierze jeszcze opinia politycznej władzy krajowej, t. j. Prezydium c. k. Namiestnictwa, ale wobec okoliczności, że w tej sprawie już c. k. Starostwo jarosławskie, jako dokładnie obznajomione ze stosunkami miejscowemi, objawiło powołane wyżej zdanie, a w razie odniesienia się do Prezydium Namiestnictwa nie możnaby przedstawić sprawy Wysokiemu Sejmowi na bieżącej jeszcze sesyi, Wydział krajowy sądzi, iż należy poprzestać na tem zbadaniu stanu rzeczy i że takowa została już o tyle wyczerpaną, iżby Wysoki Sejm mógł powziąć i wyrazić swoją opinię c. k. Rządowi.

Nagromadzone w wniesionych do Wysokiego Sejmu petycyach Wydziału powiatowego i Magistratu miasta Jarosławia materiały i daty statystyczne, których aktualność stwierdzoną została wyczerpnąciami dochodzeniami Prezydium Sądu obwodowego w Przemyśle, wykazują aż nadto dowodnie, iż sprawa utworzenia Sądu obwodowego w Jarosławiu nie tylko dla miasta i powiatu jarosławskiego, ale i dla ludności powiatu politycznego cieszanowskiego i łańcuckiego jest sprawą piekącą i nieodzownie konieczną.

O konieczności tej przekonuje już sam prosty rzut oka na mapę wykazującą, jak dalekie nieraz przestrzenie musi odbywać ludność tych powiatów z Jarosławiem ciąglą styczność mających i tuż pod jego bokiem położonych, aby się dostać do swych obecnych sądów obwodowych we Lwowie, Przemyśle lub Rzeszowie, tak, iż wobec gęstości sądów obwodowych w innych prowincjach, dziwić się istotnie należy, że mogą być jeszcze obecnie w Galicyi gminy, jak np. w powiecie cieszanowskim, które kilkanaście a nawet 20 mil do swego sądu obwodowego zdążać muszą.

Komisya prawnicza wzięwszy na uwagę, że żadna zmiana istniejącego porządku nie może dogadzać wszystkim interesowanym, że chcąc przeprowadzić nawet najbardziej wskazane

i konieczne zmiany, natrafić się musi na pewną opozycję stron którym zmiana taka nie dogadza zważywszy, że w takich wypadkach mieć należy główny cel na oku i baczyć na interes większości — nie widzi wcale żadnej przeszkody w tem, że rady gminne w Łańcucie, Przeworsku, Leżajsku i Lubaczowie zastępując interesa partykularne mniejskie, oświadczyły się przeciwko kreowaniu c. k. Sądu obwodowego w Jarosławiu pragnąc nadal pozostać w okręgu c. k. Sądu obwodowego w Rzeszowie i nie widzi też żadnej przeszkody w tem, że naczelnictwo c. k. Sądu powiatowego w Leżajsku również przydzieleniu temu jest przeciwnem; jakkolwiek to ostatnie przyznaje, że dla gmin tegoż powiatu „poza Sanem“ położonych zmiana taka byłaby bardzo korzystną.

Niektóre miasteczka i gminy wiejskie obecnie do Trybunału w Rzeszowie należące, gdy do nowo utworzyć się mającego Trybunału w Jarosławiu przyłączone zostaną, będą miały cokolwiek dalszą do przebycia drogę, pozostają im natomiast nader dogodne środki komunikacyjne jak drogi rządowe i krajowe oraz kolei żelazna, a największe oddalenie od Jarosławia wynosić będzie około ośmiu mil. Takie oddalenia, a nawet znacznie większe, znajdujemy prawie we wszystkich okręgach c. k. Sądów obwodowych.

Zarzuty więc tych stosunkowo nielicznych mniejszości nie mogą zaważyć na szali, jeżeli się zważy, że obecnie ludność przeważnej ilości gmin powiatu Jarosław i Cieszanów odbywać musi kilkunasto-milową, częstokroć mil 20. wynoszącą przestrzeń, do swego właściwego Sądu obwodowego lub krajowego.

Zważywszy dalej, że c. k. Trybunały w Przemyślu, Lwowie i Rzeszowie, według przedłożonych wykazów czynności, są istotnie przeciążone a przez kreowanie nowego Sądu obwodowego w Jarosławiu doznają takiej ulgi, że wymiar sprawiedliwości zostanie przyspieszony a zatem i więcej skuteczny: zważywszy, że nowo kreować się mający Trybunał Jarosławski obejmować ma według, przedłożonych dokładnych zestawień tabelarycznych 3657·586 kw. kilometrów z ludnością 321.048 która to ludność w mniejszości ruchliwej, — o wyższej kulturze go spodarzej, przemysłowej i handlowej — da nowemu Trybunałowi niezawodnie dostateczną podstawę do właściwej agendy sądowej, zważywszy na koniec, że c. k. władze rządowe jak prezydium c. k. Sądu obwodowego w Przemyślu i Rzeszowie, c. k. starostwo w Jarosławiu a wreszcie i prezydium c. k. Sądu wyższego we Lwowie przeprowadziwszy wyczerpujące dochodzenia jak najgoręcej za utworzeniem c. k. Sądu obwodowego w Jarosławiu się oświadczają; komisya prawnicza sądzi że zbytecznem jest zasięgać jeszcze opinii c. k. Namiestnictwa, które jako Rząd krajowy niewątpliwie w tej mierze przez c. k. Rząd centralny, wprost zapytanem zostanie i wnosi zgodnie z wnioskiem Wydziału krajowego:

Wysoki Sejm Królestwa (alicji i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem raczy uchwalić:

Sejm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem księstwem Krakowskiem w myśl ustawy z dnia 26. kwietnia 1883 Nr. 62 (Dz. u. p.) udziela c. k. Rządowi swoją opinię, iż w interesie należytego wymiaru sprawiedliwości uznaje utworzenie w mieście Jarosławiu Trybunału I. Instancyi z wcieleniem Sądów powiatowych leżących w okręgu powiatów politycznych Łańcut, Cieszanów i Jarosław za koniecznie potrzebne.

Lwów dnia 5. lutego 1895.

Zastępca przewodniczącego:

Weigel w. r.

Sprawozdawca.

Klemensiewicz w. r.